

Toen ik in het Streekarchief van Naarden voor de Nederlandse Genealogische Vereniging afdeling Gooiland een lijst van de beschikbare belastingregisters van Naarden en Bussum aan het maken was, trof ik er een procesverbaal aan tegen Hendrik Fokker, broer van de overgrootmoeder van mijn man. Dus mijn nieuwsgierigheid was gewekt.

Wat had deze Hendrik uitgehaald om door de Rijksveldwachter te worden aangehouden en waarom was er een procesverbaal opgemaakt?

Midden negentiende eeuw moest iedere handelaar, koopman, slager enz., die Naarden via de Utrechtsche

1. De Utrechtse Poort, met rechts de rijksveldwachter. Ansicht uitg. Corn. Tettero, Naarden.

of Amsterdamsche Poort binnen kwam, aangifte doen van invoer van zijn handelswaar, zoals vlees, drank, zakken rogge en tarwe, om daar accijns (belasting) over te betalen. Dit gold ook de handel die per boot Naarden binnenkwam.

Hendrik Fokker had geen aangifte gedaan. Ook in zijn tijd betaalde men kennelijk niet van harte belasting.

Hendrik Fokker

Op 11-07-1857 moest Hendrik Fokker, 18 jaar, geboren in Bussum en boer van beroep, vlees bezorgen bij (scheeps)kapitein Wiegminck en Mejjuffrouw Zuidhoek in Naarden. Hij kwam door de Utrechtsche Poort en liep langs het plein tot in de Beijertstraat. Al van buiten de poort was Rijksveldwachter Willem J.J. Klinkspoor hem gevolgd en hield hem nu staande en vroeg wat hij onder de doek in zijn mand had liggen. Hendrik zei dat het vlees was. Klinkspoor maakte hem er op attent dat hij van de "wettelijke weg" was afgeweken en geen aangifte van invoer van het vlees had gedaan.

Hendrik zei dat niet te weten, waarop de veldwachter hem verzocht mee te gaan naar het Stadhuis, naar het kantoor van de gemeenteontvanger om verhoord te worden. Hiervan is een procesverbaal opgemaakt. Ook werd er een inventaris opgemaakt en het vlees gewogen. Omdat Hendrik weigerde borg te betalen, werd alles in beslag genomen: te weten 3 pond en 4 ons kalfsvlees, een mand met hengel, en twee witte doeken.

Op 07-09-1857 kreeg hij een dagvaardiging thuis bezorgd om op 17 september "des voormiddags te 11 ure" voor de rechtbank in Amsterdam te verschijnen.

Uit de kopie van het vonnis kunnen we lezen dat beklagde Hendrik Fokker werd aangeklaagd voor invoer "zonder aangifte en met afwijking van den gewonen weg bij het regle-

Pro Justitia.

De OFFICIER van JUSTITIE bij de Arrondissements Regtbank te Amsterdam

Rekwireert den Deurwaarder *by het kantongerecht te Naarden* om overeenkomstig de Wet te dagvaarden voor de Regtbank voornoemd; regt doende in Correctionele zaken, zitting houdende in het Paleis van Justitie op de Prinsengracht, tegen *Zonder* dag, den *18de* der maand *September* 18 *57*, des voormiddags te *11* ure.

Als gedaagde in Persoon *Hendrick Fokker, Zoon van Cornelis Fokker, slagter en bouwman*

wonende te *Buussum*

Ter zake van *op den 11^{den} July 1857 te Naarden te hebben ingevand Zonder daaraan aangifte te doen en te hebben afspijting van de goederen dreef by het reglement op de invoering der belastingen, voor de gemeente Naarden, kerkgebouw, drie ponden en vier ons halpaleeten*

2. De dagvaarding, "gedaan in ons parket te Amsterdam, den 5den der maand September 1857".

ment op de invoering der belastingen" binnen de gemeente Naarden. De eis was een geldboete van vijf gulden, met een bepaling dat als hij de boete niet binnen 2 maanden na aanmaning had betaald de boete vervangen zou worden door een gevangenisstraf van 7 dagen en het verbeurd verklaren van de goederen en het betalen van de proceskosten. Doordat de beklagde schuld bekende, werd hij veroordeeld tot een boete van 5 gulden, vermeerderd met 28 cent zegelrecht. Als hij niet binnen 2 maanden na aanmaning betaalde kreeg hij 2 dagen gevangenisstraf. Hij moest ook de kosten van het rechts-

geding betalen en de goederen werden verbeurd verklaard.

Cornelis Fokker

Een jaar later stond Rijksveldwachter Josephus Franciscus Seijs op de hoek van de Gasthuisstraat en zag Cornelis Fokker, Hendriks vader, slagter en landbouwer met zijn knecht Jacob Tak, beiden uit Bussum, ieder met een juk met manden lopen. Ze kwamen van de Utrechtsche Poort en liepen het kantoor van de gemeentelontvanger voorbij en gingen de Sint Annastraat in. Seijs achtervolgde hen meteen tot aan de achterdeur van Jan Sijpesteijn waar ze vlees aan Johanna

Vos, huisvrouw van Jan, leverden. Zijn eerste vraag was, wie ze waren en hoeveel vlees ze bij zich hadden: "32 nederlandse ponden", volgens Cornelis. Toen vroeg Seijs naar de kwitantie van de betaalde gemeentelijke belasting. Cornelis antwoordde dat de belasting niet was betaald. De rijksveldwachter nam het vlees met de 3 manden, een zak, de twee jakken, en doeken in beslag en de heren werden meegenomen naar de gemeenteontvanger, waar het vlees werd gewogen. Het bleek 32 pond rundervlees en 7,5 pond gerookt vlees, samen 39,5 pond. Ook hier werd een inventaris opgemaakt van frauduleus ingevoerd vers en gerookt vlees. Tegen borgstelling van 20 gulden mocht Cornelis alles meenemen. De belasting op vers vlees was 4 cent per pond, dus totaal f 1,28 en die van 7,5 pond gerookt vlees à 5 cent per pond 37,5 cent; samen dus f 1,65 en een halve cent.

Op 1 November stuurde Cornelis een brief aan het gemeentebestuur van Naarden. Hierin verklaart hij dat hij op 27 Oktober 32 pond vlees vet en benen voor verschillende personen had, dat hij bij invoer daarvan aangifte had gedaan, maar dat de beambte in dienst niet aanwezig was. Diens vrouw had tegen hem gezegd: "ga door, ik zal het optekenen". Daarop was hij door de veldwachter Seijs aangehouden en bij het wegen bleek er een overgewicht van 7,5 pond te zijn, maar hij was niet van plan geweest om fraude te plegen. Het overgewicht was veroorzaakt door kleine bestellingen voor verschillende personen die ieder ongetwijfeld een kleine doorslag had-

den, wat voor het overgewicht gezorgd had. Hij verzocht het tegen hem opgemaakt procesverbaal in te trekken, zijn boete op te heffen, en zijn zaak buiten vervolging te stellen. Hij toonde zich bereid te "transigeeren" voor zijn fraude, door het dubbel betalen van de belasting.

Cornelis werd op 23-12-1858 veroordeeld tot een geldboete van 50 gulden. Bij niet betalen binnen 2 maanden na aanmaning werd dit vervangen door een gevangenisstraf van 5 dagen, het betalen van de proceskosten en verbeurd verklaren van het vlees of de waarde ervan. Toch had de brief kennelijk effect, bij besluit van 26-05-1859 werd kwijtschelding verleend voor de opgelegde geldboete van 50 gulden en teruggave van de goederen of de waarde ervan. Zo kwam voor Cornelis alles keurig op zijn pootjes terecht [ill. 3].

Niet netjes

Maar niet altijd verliepen de zaken (even) netjes. Op 20 October 1845 kwam P. Steur uit Bussum Naarden binnen met een aantal zakken graan op zijn wagen. De Commies Arentsen hield hem aan en kon het niet alleen af, hij wachte daarom tot zijn collega Hufen erbij was. Dit duurde P. Steur te lang en hij haalde Hendrik van Voorthuizen, zoon van de eigenaresse van het graan erbij. Deze voegde de Commies toe: "Wat ben jij, ben je Godverdomme een Commies, waar heb jij kennis van, jij moest voor de klooten geschopt worden, ze moesten jouw [sic!] afzetten en wegjagen", waarop hij zijn weg vervolgde en de Commies "zeer beledigd" achterliet.

Zo zie je, dat het doornemen van oude belastinggegevens geen saai en droge kost hoeft te zijn. Het geeft een kijk op het dagelijks leven in het verleden.

3. De kwijschelding van de geldboete, gedateerd 9 Junij 1859.

Bronnen Streekarchief Naarden.
NAN. 483.1. Betreffende de heffing door het rijk van de accijns op gemaal en geslacht vee.
NAN. 503. Betreffende de heffing en invordering van de stedelijke impost op wijn en andere dranken.
NAN. 714. Processen-verbaal opgemaakt bij het vervoer van goederen wegens het niet kunnen tonen van patenten (schippers), het ontduiken van invoerrechten en accijnzen.

Haarlem 9 Junij 1859.

Wij hebben de eer u te melden, dat bij L^{de} M^{te} besluit van 26 Mei 1858 kwijschelding is verleend tande aan C. Fokker te Buisson opgelegde geldboete van 50^{..}, met teruggan der aangezaalde goederen of der daarvoor geconsigneerde waarde.

Op het daartoe strekkend adres is door u bericht aan den Burgemeester van Buisson.

Gedeputeerde Staten der
provincie Noordholland
Nuwets L. Pringgen.

Arial Griffier.